

A küszöb

A napokban volt valami a levegőben, mondja már a harmadik ember. Noha sejtem, mit akar mondani, ilyenkor mindig felnézek az égre. És bólintok, mert én is éreztem. Mások a vízről beszélnek, arról, hogy ilyen sokáig fönny van, fönny és künn a folyók, fönny és künn a talajvizek. És bólintok, jóllehet nem hittem volna, hogy itt, e kis, akárha eltűnni készülő tavak között, még majd a víztől kell rettegnem.

Két kőműves dolgozott nálunk. Egy szépen legömbölyített sarkú küszöböt raktak, építettek téglából, olyant, illetve hasonlót, mint a többi is a régi villa, a Homokvár körül. Én görög színháznak nevezem ezeket a küszöböket, olykor Pompejinek, mert rám az a színház gyakorolt volt életem folyamán a legnagyobb hatást, a Pompeji színház (persze azért, mert mint szoktam, kissé félreértelmeztem a dolgot, először is mert a Pompeji az egy római színház, szemben például a szicíliai Taormina színházzal, amely ugye, görög, másodsor pedig azért, mert én valahogy úgy képzeltem, a néző abból a színházból nézte mindazt, ami magával, illetve hát Pompejivel történt, jóllehet olyan esetekben nincsen néző, az igazi színházaknak, tragédiáknak, tudom ezt, mindig el is ismétlem, csak egy nézője van, maga az Isten). Jó kiülni rájuk. Már az újat is kipróbáltuk. Már rá lehet ülni, noha járni még nem ajánlatos rajta. Igen, ez a küszöb is olyan, mint a többi, csak kicsit kevésbé meredek, szélesebbek, szinte platót képeznek fokai. És természetesen másfelé néz, más szöveget fog be. Ellátni egészen a kutyaólig, illetve a szomszéd éppen virágzó csicsóka sávjáig, valamint félig egy ribiszkebokra is látszik.

Most is itt üldögélek. Az alsó fokon. A kavicsaimmal játszom, ide-oda rakosgatom őket.

A Pompeji színházban.

Tehát a levegő, mondják, vagy a víz.

A kőművesek a vízről beszélnek inkább.

Az egyik földim. Sokat dolgozott külföldön. Jól ismeri Szarajevót meg Tiranát például. Azt mondja, ha választani lehetett volna, ő Albániát választja. Ott szeretett volna élni. Még mindig oda vágyik. Albánia álmai országává lett. Mesélte, valami nagy szállót, az első modern szállót építették egy osztrák cégen keresztül, szlovén, illetve hát jugoszláviai és persze helyi munkásokkal. Az egyik albán munkás, aki épp megemelte házát, s megkérte, hétvégén földim vezényelje le az új tető felrakását, később is többször meghívta magához. Volt egy szép húga, az albán nők a legszebbek a világon, mondta, amin én kissé elcsodálkoztam, de igazán nem volt semmi okom kételkedni állításában, valamint volt egy hatalmas fügefája. A termés nagy része ott romlott meg a fa alatt. Képzelnék el egy kis udvart, egy életet, ahol egy hatalmas fügefafa termése érik, romlik, rothad ránk minden nyáron. Megszokjuk, része lesz életünknek, mindent átjár, narkotizál, felfokoz az erjedő füge erős cefreszaga... De ő megtanította albán munkását, barátját pálinkát főzni. Fügepálinkát. Lehet, nincs kizárva, az az albán munkás később meg is gazdagodott a fügepálinkából, a többi házak, udvarok fügefáinak termését is összegyűjtötte, fölvásárolta, akkortájt már ott is kezdett szabad lenni az ilyesfajta vállalkozás, külön üveget terveztek egyik üvegfűjő rokonával... Vagy Albániában nincsenek üvegfűjők? Nem is tudom. Vannak-e minden országban üvegfűjők? Talán igen, vannak, talán nincsenek, nem tudom, lehet, tényleg nincsenek albán üvegfűjők... Utoljára Dániában néztem soká az üvegfűjőket. Ez akkor volt, amikor az első rozsomákot láttam, meg azokat a gyönyörű meztelen lányokat Kierkegaard sírján... De hát ez nem is tartozik ide. Jóllehet még nem tudom biztosan, mi is tartozik ide. Ugyanis, noha én mesélek, nem rendelkezem teljes egészében az anyag felett, minden bizonnyal csupán beidegzettségéből választottam az egyes szám első személyt, valamint az egyszerűség, közvetlenség kedvéért, meg azért is minden bizonnyal, mert most sem szerettem volna határozott irodalmi eljárással élni, most is előtte szeretnék matatni, topogni, netán túljutni rajta, ahogy mondják, meghaladni az irodalmi eljárásokat...

Földim később tíz évig Németországban dolgozott, egy hesseni cégnél: hidakat építettek. Ő már korábban a zsaluzásra szakosodott, ismert, becsült mesterré lett, talán nem is volt akkortájt Németországban nálánál megbízhatóbb zsaluzómester, ami, ugye, hidak esetében nem kis dolog. Minden alkalommal, minden híd után jutalmat kapott. Meg a szerszámok egy részét is hazavihették, mert a szerszámok is mind bele voltak számolva a híd árába...

A másik mesterünk bánáti. Egy kis faluban született, Oroszlámos mellett, ott, ahol feleségem nagyapja, aki Gárdonyival járt iskolába, tanítóskodott, ott, ahonnan dr. Görög, a későbbi ismert orebíci orvos is származott. Meg van győződve, és ez földimet idegesíti kissé, mert a bánátiakról úgy általában nincs a legjobb véleménye, az a kis falu a világ közepe, legalábbis az volt az ő gyerekkorában – ha sokat dolgozott is a földeken, mivel már korán

kivette részét a kapálásból, kaszálásból, cséplésből. Fegyverkovácsnak tanult, de most enyhén ironizálva, inkább ezermesternek nevezi magát, ami kissé szintén zavarja szigorúan szakosodott földimet, noha minden új probléma felbukkanásakor, kikéri az idősebb mester, az ezermester véleményét: „Kend mit gondol erről? Kend hogyan csinálná? Mutassa már kend!” – akinek minden felbukkanó új problémára van is válasza, meglepő, eredeti megoldása, aki minden alkalommal azonnal mutatja is, mit hogyan kellene csinálni.

Amíg a küszöböt – a Pompeji színházat – építették, ezt is zsaluzták, egy-egy foknál, platonál olykor egész nap méricskélve, szabva a hajlítható anyagot, egy-egy laminátlapot valójában, amellyel előlről körülfogták. Különös mód, alig néhány nap különbséggel, mind a kettőjük keze fejét megcsípte valami szúnyog, mind a kettőnek akkorára dagadt a keze, hogy orvoshoz kellett menni, orvoshoz kellett vinni, s aztán még napokig injekcióra járni. Az ezermester, akit másodikként csípett meg, mutatván, hogy ő ehhez is ért, ez is beletartozik abba a bizonyos ezerbe, előbb maga akarta gyógyítani a gyulladást: késével beleszúrt, határozottan belevágta a kést, mi földimmel hirtelen félrefordítottuk a fejünket, a kikapart, begyulladt sebbe, majd oltott meszet rakott rá. Kezdetben úgy tűnt, eredményes lesz eljárása, bámultam is ezért, gondoltam, ezután én is így teszem, tárolok egy kis oltott meszet, de aztán hirtelen egy erős vörös csík kezdett futni a karján szíve felé. Hívtam a mentőket, de egy szúnyogcsípésért nem akaródtak kijönni Szabadkáról Palicsfürdőre, tartottam a kezét, nem akartam hinni a szememnek, számígtattam, hány centiméter van még hátra, mennyi idő kell még, hogy elérje a szívét. Feleségem nem méricskél, nem számígtatott, gyorsan betuszkolta az autóba, és a mentőkhöz vitte. Még húsz centi, mondtam a földimnek, ahogy elrobogtak. A szívéig?, kérdezte. Igen, mondtam, még húsz centi a szívéig. Hát, igen, mondta földim, iszkol a méreg a szíve felé. Fél óra sem telt, s már vissza is tértek. Két helyen is a seggembe szúrtak, mutatta fenekét veregetve az öreg. Egy hétig majd még neki is injekcióra kell járnia, mint földimnek. Tehát egy hétig nem ihat kend, piszkálta földim. Akkor sokáig üldögéltünk a lépcsőn. Mondom, üldögélni már lehet rajta, de járni még mindig nem ajánlatos.

Mind a ketten a vizekről, a talajvízről beszéltek, arról, hogy életveszélyes inváziói várhatók az ilyesfajta szúnyogoknak. Valami rosszat hozott föl a földből ez a víz, bizonygatták. A fegyverkovács külön is haragudott a vizekre, ugyanis hátsó udvara víz alatt áll, teljesen víz alatt az utcájuk vége. A város vezetését szidalmasztta, miért nem ásnak árkokat, miért nem vezetik el, miért nem hoznak pumpákat. Egyszer beugrottunk hozzájuk Radanovacra, feleségem ugyanis egy szép, nagy vörös kakasra alkudozott a fiával, akinek isteni gyöngyösei is voltak, a gyöngyösök engem mindig megigéznek, lebénulok előttük (én inkább gyöngyösöket vettem volna, ha a madárvész idején egyáltalán ajánlatos lenne ilyesmivel foglalkozni), és láttuk: minden víz alatt állt,

kezdett immár elmocsarasodni. Valóban megdöbbentő dolog, egy napon azt kell látnod, valami mocsár közepén áll a házad, mocsárban élsz... Feleségem egyszer hazavitte, valami szerszámért, vagy a műhelyébe, az öreg nagyon büszke volt a műhelyére, ha külföldön jártam, mindig vettem neki néhány widiát – Wie die Diamant, mondtam neki, mire ilyenkor földim, aki nem irigykedett az öreg ajándékaira, hiszen ő a hidak építése közben egy életre bespájzolt ilyesemből magának, mindig németül kezdett beszélni velem – leszabott, átfúrt vasanyagért ugorhattak haza, az asszonyával is találkozott, rögtön szót értettek, mesélte, nagyon dicsérte az asszonyt, hogy belevaló, hogy jópofa, hogy takaros. Az ezermester közben dűnnyögött, tíz percet se beszélgettek, mondta, de máris mindent kibeszéltek. Persze azt is, milyen időközökben fizetünk, jóllehet szigorúan külön kasszán vannak, az asszony fizeti a rezsit, ő meg a télirevalót készíti be. Feleségem aztán ugratta is az öreget, mikor hív meg bennünket, hogy jól kibeszélgethessék végre magukat az asszonnyal. Az öreg azt mondta, majd ha befejezik a küszöböt, a fugázás az ő feladata volt, hihetetlenül leleményesen, szépen fugázott, sőt még akkor sem biztos a dologban, mármint hogy még egyszer összeengedi őket.

Igen, a mesterekkel is sokat üldögéltünk a Pompeji színházban, mert feleségem a küszöb elkészülése, a fugázás befejezése után is talált még számukra munkát a ház körül. Földim már második feleségével él, olykor hazajár horgászni a Tiszára. A Tiszáról mindennap váltottunk szót, meg a szikes Járásról, ugyanis az öreg is járt már a Járáson, noha, mint mondtam, bánáti... Ő, az ezermester, a fiáról mesélt, akit elvittek a háborúba, de hamarosan fogságba esett valahol Horvátországban, úgy kellett érte mennie, jócskán megszenvedtek, amíg sikerült hazahoznia, majd pedig a lányáról mesélt, aki egy diszkózásról hazafelé jövet halt szörnyet valami autószerencsétlenségben, hogy utána még hosszú évekig pörösködni is kelljen az ügyben.

Száz liter (100) pálinkát ivott meg akkor, de sosem volt annyira részeg, hogy négykézláb járt volna, mondta a kemény emberke, akinek kék szemei vannak, s valami nagyon emberi mosolya, jó humorérzéke, noha mindig őt célozzuk meg, őt ugratjuk, ám ő mindig furfangosan kivágja magát, s mi ezen jót mulatunk.

Ha közben én Szarajevóba, vagy Németországba utaztam, vártak haza, várták, letelepedjünk az új küszöbre, újfent és végtelen dicsérjem munkájukat, meg meséljek utamról, jóllehet akkor is, mint már jeleztem, inkább földim, a kőművesmester vette át a szót, hiszen valóban jobban ismeri Szarajevót, Németországot, mint én, földim, akinek szép vonásai vannak, finoman, halkan beszél, állandóan mosolyog, sokat csodálkozik, nagyon aprólékos, abszolút kimért, napokig tudna beszélgetni, mesélni, már nem siet a munkával, már egyáltalán nem, minden egyes téglára rácsodálkozik, sokáig keresi a megfelelő oldalát, helyét, már csak azért dolgozik, múljon az idő, megkapja német nyugdíját, s akkor majd újra beutazza régi munkahelyeit, ő vette át a szót, ő

mesélt, s akkor is majd mindig Tiranában kötöttünk ki, ahol én még egyszer sem jártam, jóllehet a filatelisták, mint az albán bélyegek szakértőjét tartanak számon, már folytak is tárgyalások arról, hogy albán gyűjteményemet végre Tiranában is bemutassam, de ennek még úgy látszik, nem jött el igazán az ideje, majd mindig ott, ama hatalmas fügefá alatt találtuk magunkat, mint ha csak a Pompeji színházzal átellenben lenne egy hatalmas fügefá, ahogy tulajdonképpen lehet hogy van is, ha ismét arrafele visz utam, s minden jel szerint hamarosan fog vinni arrafelé, délre. Ugyanis katalán festő barátom Palermo egyik elhagyott templomát dekorálva készítette el számomra alapvető munkáját, az egyik központi oltárképet, amelynek barátságunkat köszönhetem (amelyen egy fekete embert látni a sivatagban, nyakában elejtett gazellával, s egy rossz biciklivel, miközben vásott madzagon kutyáját húzza maga után – Mit lehet kezdeni egy rossz biciklivel a sivatag közepén? Miért kellett megkötni azt a kutyát, hová szökne a forró homokban, miért hagyná ott a még vérző gazellát?!), ha arrafelé visz utam, meg is keresem, meg azt a hatalmas fügefát, hiszen nem lesz nehéz, intenzíven érzem illatát, bűzét, földim naponta elém varázsolja formáját, ahogy szinte szétnyomja a kis, meghitt udvart, ha ismét arrafelé visz utam, Pompejibe, fel a Vezúvra, megkeresem, hozok a terméséből...

A minap elmaradt, nem jött munkára az ezermester. Ez, az esős napokat leszámítva, először történt meg velem. Legalábbis nálunk. Pedig nélküle képtelenek voltunk felszerelni az éppen sorra került kerti vízcsap újraöntetett kagylóját. Ha vas is volt a dologban, földim azonnal hátrább lépett, maga elé engedte az öreg fegyverkovácsot, ezermestert, aki különben főleg a maltert keverte, a téglát hordta, adogatta földim keze alá, de ha vas volt a dologban, mondom, földim azonnal helyet cserélt az öreggel, immár ő asszisztált, ő adogatta a csavarokat neki. Telefonon sem tudtuk elérni. Gondoltuk, kocsmázott, kocsmázik. Mesélte, munka után minden este megiszik egy üveg sört az egyik útjába eső kiskocsmában, ahol már jól ismerik. Ha aztán otthon az asszony a tévé előtt motyogva megjegyzi, hogy már hazaértél, kimegy, felül a biciklire, s visszamegy meginni még egy üveggel, illetve ha nagyon feldühödik, kettővel-hárommal is, olykor akár egy egész ládával.

De a minap, ahogy befordult az utcájukba, hirtelen megváltozott a megszokott, beidegződött kép, már messziről látszott, valami történt ott a végen, közvetlenül a megdöntött, nagy tükörként ragyogó víz előtt, történt valami náluk. Nem kérdeztünk semmit, vártuk, letelepedjünk a küszöbre.

Ahogy közeledett, látta, nagy mozgolódás van a házuk előtt, emberek gyűltek össze, mindenki ott volt az utcából, autók, emberek, rendőrök, tűzoltók. Mi történt?!

Az történt, a város végre küldött valami pumpákat, de mindenkinek magának kellett leszerelni, áthozni saját portájára, üzemeltetnie. Kiszívni a vizet a sahtból, pincéből, majd a laposabb részekből. Ám a pumpák nehezek

voltak. A fiuk, egy kifejezetten erős fiú, már-már izompacsirta, egyedül egyszerűen képtelen volt áthozni a szomszédtól, mondta, majd megvárja az apját, különben is szerettek együtt dolgozni az öreggel... De az anyja ideges lett, meg akart már szabadulni végre ezektől a borzalmas vizektől. A tyúkeszével azt hitte, mondta sziszegve az öreg, bekapcsolják a pumpát, és eltűnnek mind a vizek, el a nagy mocsár, amely a fejében már végtelennek tűnt, egybeszakadt a határsáv tözegetaivaival... Rágni kezdte a fia fülét. Csak lustálkodik, már mióta nincs munkája, nem keres semmit, csak a gyöngyösöket eteti, buzerálja, s még ezt a vacak pumpát sem képes áthozni stb. A gyerek szépen elmagyarázta, nagyon nehéz, egyedül képtelen megbirkózni vele, fél óra és jön az apja, majd vele... Ám az anyja nem nyugodott. Így marta megboldogult lányát is. Egyszer úgy összeveszték, mesélte az öreg, úgy begerjesztette magát, hogy azt találta mondani az édes lányának, hogy szülessen nyomorult gyereke! Engem is rág, mondta az ezermester, de ha közelít a műhely felé, veszem a kisbaltát, és már vágom is a pléhajtónak. Akkor elszalad. De tegnap nem szállt le a gyerekről. Mire a gyerek végül robbant. Ütni-vágni kezdte az anyját. Kicibálta az utcára. Ott püfölte. Azt mondják, mind a két kezét eltörte. Az egyik szomszéd azt mondta, úgy hagyta ott az út közepén, mint egy összetört esernyőt... Földimmel összenéztünk, nem értettük pontosan a szomszéd hasonlatát... Bár végzett volna vele, mondta váratlanul, kemény, rezzenetlen arccal az ezermester. Földimmel megszeppentünk. A fiút benn tartották. Álltam ott a mocsár közepén. Képtelen voltam mozdulni. Már feljöttek a csillagok, belepotyogtak a mocsárba, de nem tudtam kihúzni a lábamat a sárból, mert örületemben beleszaladhattam a mocsárba. Éjfél körül vaddisznók csörtettek el melletttem, megnéztek, talán fának vélték, továbbcsörtettek új birodalmukban... Ma lesz a tárgyalása, majd megint megyek érte, mint mentem volt a frontra, Horvátországba. Az asszony a kórházban van. Reggel telefonált, de lecsaptam a kagylót. Miért nem válik el kend, bassza meg?!, kérdezte dühösen földim. Lássá, én már a másodikkal élek. Az első azt mondta, a vonat elé veti magát, ha ott hagyom, de nem vetette, eszébe se jutott elébe vetni... Hogy felezzem el a házat?!, kérdezte az öreg, egész életemet beleépítettem, ismerem, képes lenne még a műhelyemet is megfeleztetni, vagy amilyen rafinált, elvetetni az egészet. Akármilyen megoldást próbáltunk javasolni, pszichológust etc., a fegyverkovács csak rázta a fejét. Egyértelműen látszott, vérszagot fogott. Folytatni akarja fia munkáját. Igen, egyértelműnek tűnt, immár nemcsak megszeppentünk, meg is rettentünk földimmel, a kőművesmesterrel, igen, erre nem voltunk felkészülve ott a küszöbön, s akkor éreztem, valóban átváltozik, áttűnik a küszöb, utoléri a nevét, amelyet, csak most éreztem meg, valójában felelőtlenül, majdhogynem játékból adtam volt neki: végezni akar vele. Szerinte nincs más megoldás.

8 Miłosz Czesław írta naplójában, a számomra olyannyira fontos *Vadász évtében* (amelyben különben, más vonatkozásban is, minden könyvek közül

legszebben szól a színházról), hogy szerinte egyedül Woytilla játszhatta volna el, testesíthette volna meg Shakespeare királyfiguráit... És akkor, ott a küszöbről nézve az előttünk hadonászó, mint valami ősi hangszer, pattanásig feszített inakkal húrozott testű, mindig borostás, kék szemű fegyverkovácsot, először láttam szemtől szemben egy görög tragédia hőseit, még jó, hogy nem szaladtam el üvöltve...

Ma, felszerelve a vízcsep újraöntetett kagylóját, elmentek a mesterek. Igaz, csak egy utcával pakoltak tovább, a fiam teraszát rakják ugyanis újra a régi, valamiért felszedett, feltört fekete, vörös és szürke betonlapokkal. Üres a ház. Egész nap a Pompeji színházban gubbasztottam. Néztem a magnóliát. Épp elvirágozott. Lassan kezd képződni a lomb sátra. Városkánkban majd minden házban van magnólia. Talán ez a legjellemzőbb rá. Nyár elején legalábbis, a fürdői szezon beindulása előtti pillanatban. Még üres a városka. És a virágzó fák fortissimóiban lobognak magukban. És ez a csodálatos, hogy a fák nem a házak előtt vannak, sejlenek, látszanak, de nincsenek a házak elé ültetve, a szépség afféle belső oltárai.

A kutyák is örülnek az új küszöbnek. Így többet vagyunk kint, velük. Nyugodtan heverésznek a lábunk alatt. Nusika, a fekete féltacsi már őszül, Pityke, a vizsla izmosabb, mint valaha, ha nem vagyunk itthon, ólja horganyozott pléhvel vont tetejéről egyből átugorja a kerítést, sorba látogatja a kávéházakat, ismerősöket, a valaha is nálunk dolgozott munkásokat, mestereket, akiket ő is mindig nagyon megszeret, akikhez aztán ő is ragaszkodik.

Az igazság az, valóban nagy hatást tett rám a két mester. Földim (az ő édesapja tartotta Ó-Kanizsán, a Kálvária mögött a bikaistállót, tehát gyerekkorom egyik titokzatos helyén éltek, emlékszem, egyszer kisgyerekkoromban belestem oda, abba a nagy hodályba, s hihetetlen, de akárha már akkor láttam volna katalán festő barátom másik fontos palermói oltárképét, azt, amelyen nagy állatok, lovak vannak felfeszítve, ami többszörösen is különös, hiszen fenn ismét azt akartam mondani, hogy hát ez sem tartozik ide, s lám, mennyire hogy ide tartozik, hiszen az az elhagyott, nagy palermói templom immár kezd olyan fontos lenni számomra, mint gyerekkorom temploma, s megdöbbenő módon, a belseje, akárha egy pogány dolog, jóllehet még véletlenül sem az, éppen a bikaistálló belsejével azonos), aki Tiranáról mesélt végtelen, ama hatalmas fügefafa után sóvárog, az este ismét elővettem néhány albán berakót, sokáig bélyegeztem, miközben a hatalmas fügefafa illatát, a fügepálinka ízét is mind intenzíven éreztem, végül olyannyira már, hogy szinte lerészegedtem tőle... Valamint a szikár kis fegyverkovács, ezermester, aki észbontó leleményességgel készített magának egy rövid csövű puskát, s most, amikor még be lehetett jelenteni a háborúból maradt fegyvereket, bejelentette, engedélyt is kapott rá, a kis, szikár fegyverkovács, lobogó kék tűzzel a szemében, amint vadlesen lapul valahol Bánátban, mert vadászni oda jár, ismer minden bokrot, fát, ligetet, ismeri az őzek, de a vadőrök járását is... Bizony, hiányozni fognak.

Szeretek rossz gúnyában, rossz papucsomban mászkálni ide-oda az utcákon, mint ahogy régen szülővárosomban, mászkáltak az emberek. Szeretem áttolni a talicskát fiamékhoz. Hogy vigyek, vagy hozzak valamit. Fehér, dunai homokot, túlétgett téglát, sódert, közben olykor megállok, kiszedek néhány szép kavicsot, hogy aztán kipakoljam őket zsebemből a küszöbön. Megyek nézni, mint egy sakkjátszmát, amelyben egyszerre alakul a tábla és a játszma, nézni a teraszt, amit téglával még majd körül is szegnek, s két lépcsőt is építenek hozzá, oldalt egy kicsit, középen pedig egy nagyot, nézni a csodálatos fekvésű teraszt, amelyre melleleg szintén ráborul egy magnólia. Szeretem vinni Barnabás, városkánk utcaseprőjének hosszú, már-már végtelen létráját, pucolni az esőcsatornákból a mohát. Mondtam is neki, kár, hogy ebből nem lehet megélni. Miből?, kérdezte Barnabás. A csatornák pucolásából. Biztosan vannak emberek, akik mint drága növényi prémet, gereznát, a mohát is megvennék, mondtam, nekem vannak kis, rejtett mohakertjeim, divatba kellene hozni... Mit?, kérdezte Barnabás. A mohakerteket, mondtam, jóllehet láttam, nem érti, miféle mohakertekről beszélek, egyáltalán nem érti nyelvemet, ahogyan én sem az övét, de ez egyáltalán nem zavar bennünket, mert értünk valami mást... Ha netán találkozom a targoncás Béla bácsival, őt is végigkísérem a Nagyfenyvesen, majd vissza a Kisfenyvesen, segítek neki tobozzal telíteni targoncáját, amit egy kicsit, valójában nem is kicsit, irigylek tőle, mármint a gyanta által preparált, ragyogó targoncát meg a mesterségét. A tobozgyűjtést. Mert az is komoly mesterség, jóllehet őt egy kicsit már leírták az emberek, le, éppen a tobozgyűjtés miatt. Igen, lassan már városkánk őslakói, sőt már a menekültek is megszokták, hogy én Barnabásnak meg Béla bácsinak segédkezek, ahogy szomszédom mondja, én vagyok a figuránsuk, hiszen különben el nem tudják képzelni, mit a fenét is csinállok ebben a nagy, régi villában, az egykori arisztokraták leszármazottai is mind degenerált figurák, másfajta nem is illenének ide, mondják, noha, mondom, el nem tudják képzelni, mit is csinállok, ki is vagyok tulajdonképpen, azonkívül, hogy Pompeji filatelista... Igaz, néha látják, tele a teraszunk hangos, idegen emberekkel, hallják, ahogyan Róza, feketére festett körmei között méltóságteljesen emelgetve szipkáját, mint egy art-decós plakáton, meséli Pompeji szerelmeseknek nevezett karlócai barátaink, egy lány és két fiú (akik közül az egyik kis híján – erről persze mindig újra lobban a vita, már mint hogy mennyi is hiányzott – kasztrációt hajtott végre magán) életének újabb bonyodalma, vagy a Kopeczky tanító néni fia van itthon, és ő mesél nagyhangon franciaországi meg hát hawaii dolgokról, mert unokaöccse, a nagy tehetségű, nagy ígéretű pianista, ott él, igazgyöngy-kereskedelemmel foglalkozik, foglalkozott, ugyanis szeptember 11-e az igazgyöngy-kereskedelemnek is befuccsolt, erről apjával, a neves humoristával is váltottam szót (álltunk az utcán, benn, Szabadkán, s az igazgyöngy-kereskedelem problémáit taglaltuk, valóban akárha két költő, jóllehet mi valós és nem képletes

gyöngyökről beszéltünk, valós és nem képletes gyöngyöket szórtunk a disznók elé, nem, akkor sem, ha fia, immár apja halála után, minden jel szerint éppen az irodalomban fog igazán kiteljesedni, mint mondják, nemrég nyert egy jelíges pályázaton novellájával), de a városka életébe való behelyezésünkön ez az olykor mutatkozó hangos, színes társaság sem segít többet, mint Barnabás és Béla bácsi melletti segédkezésem, igen, ez egyértelmű immár, engem ebben a fürdővároskában, mint az ő figuránsukat ismernek. Nem tudom, ki nevezett először e kicsit lökött figurák figuránsának, de ez valahogy rajtam maradt: figuráns. Egy kis, a Balkán-félsziget felé csúszó fürdőváros lumpenjei, infaustusai között, a figuráns... Tehát, hogy egy-két szó erejéig még folytassam a fent elejtett megjegyzéseket, akkor valójában itt, most a figuráns beszél. Mondjuk, akár folytathatná is az üvegfüjás és az igazgyöngy közötti lehetséges összefüggések témáját, különös tekintettel az üvegfüjók és a gyöngyhalászok tüdejére...

Hajnalonta, miközben kapkodom magamra gúnyámat, azt veszem észre, igyekszem úgy öltözni, ahogyan egy figuránshoz illik, ahogy egy figuránsnak öltöznie kell, jóllehet pontosan nem tudom, hogyan is kell egy figuránsnak öltöznie, de sejtem, s hát igyekszem valamiféleképpen hasonulni Barnabáshoz és Béla bácsihoz, ahogyan, jól emlékszem, gyerekkorom asztalos- és cipészinasai is ugyanúgy öltözködtek, ugyanolyan foltozott, csirizes nadrágban, fényesre kopott kacabájban jártak, mint a mestereik. Visszük a végtelen létrát, tenyeremen viszek, titkos, kiegészített helyeimre implantáljam, titkos helyeimet gyógyítsam, nagy darab mohákat, húzom a gyantásan ragyogó targoncát, akárha az ég felé...

Aztán megint üldögélek soká az új küszöbön. Büszkeséggel tölt el. Olyan érzés ez, mint amikor új színházat épít az ember. Japánban részt vettem egy új színház, egy új szentély építésében, meg hát szülővárosomban is kísérem az új színház, szentély építését...

Igaz, nemcsak az új lépcsőn landolok, olykor a Homokvár régi, századfordulón épült küszöbjein is megpihenek, ott feledkezem soká. Leginkább a konyha küszöbén, amely a legnagyobb, amelyen gyakran játszanak is színházat unokáim, a három nővérke meg a fiúk, akik valóban, akárha valami keleti színházban, szintén magas sarkú női cipőket vesznek a lábukra, s én rettegek, alázuhannak a fordított amfiteátrumban. Különös, tűnődöm most, még Tanaka, a nagy japán butó művész is üldögélt már teraszunk déli küszöbén, le is fényképezkedtünk vele Döbrei Dénes, Heni és unokáink társaságában (az ő művésztelepén, ahol annak az új színháznak az építésében magam is részt vettem, van egy gödörszínház, egy 3×3×3-as valódi gödör, amelyben a színészek, leginkább magamagával, a magában hordott farkassal, vadmajommal, antilopppal kell megküzdenie, valamint van egy bambuszszínház is, de a csirkeólak között is tartanak előadásokat, és nem utolsósorban a teaföldeken, sőt egy vízzel elöntött rizsföldön is, amelyet vízi színháznak neveznek, s Ta-

naka éppen ott tartja legnagyobb előadásait, hogyan térdig vízben megérkezik a háborúból, hátizsákjában egy nehéz kővel, ami állandóan hátára rántja, mint egy bogarat), igen, utoljára ott, a küszöbünkön is fényképezkedtünk vele, a nagy művésszel, igaz, akkor még nem neveztem küszöbeinket színháznak, Pompeji színháznak, de ahogy mostanában előkerestem azt a fotót, láttam, Tanaka, hiszen ő választotta a küszöböt, ő mondta, hogy oda ülünk, valamit megsejtett a dologból, a dolog színházvoltából, annál is inkább, mivel, ha nem tévedek, ifjúkorában csinált is egy előadást az egyik japán vulkán peremén...

Kutyaszart szedtem, visszarúgtam a szomszédból átrepült drága labdát, megvizsgáltam, hogyan fejlődik az egyik, immár másodszor átültetett bolgár dió, még bonszai lesz belőle, majd egy új madarat kezdtem követni éppen a kertben, a szelídgesztenyéről röppent föl, gyorsan elrejtőzve előlem magas nyárfaligetünkben, hiába próbáltam utánaalopakodni. A feketerigók, balkáni gerlek és verebek, illetve a cinegék és tengelicék időlegesebb hullámai mellett nehezen marad hely új madaraknak, olykor egy-egy vörösbegy, ökörszem, szájkó, más nemigen mutatkozik, legfeljebb vadludak, darvak, hattyúk húznak el olykor felettünk, mint háborúban ereszkedő helikopterek, jöllehet zeneileg én nem is kívánok mást, lelkemben már mélyek a feketerigók és balkáni gerlek bús, olajos melódiáinak furatai...

Valami autók vannak az utcában, mondta akkor, hazaérve, biciklijét tolvaj maga előtt a lugasban, feleségem. Biztosan a gyerekekért jöttek az óvodába, olykor egyszerre érkezik vagy tíz kocsis, mondtam. De itt vannak a tűzoltók, a mentők meg a rendőrök is, mondta. Nem értettem, hiszen a mi utcánk egy zsákutca, egyik végén a borpince (*Palicsi rizling, Cigány báró*) és a temető, másik végén pedig egy kereszt meg a vasút zárja, nincs igazi autóforgalma.

Itt vannak szemben az almás bácsiéknál, tette hozzá. Az almás bácsiéknál?, szóltam utána. Az almás bácsiéknál (akit mi olykor Almási bácsinak nevezünk), mondta már bentről. Kilestem a kerítés fátyolsövénye fölött. Valóban, künn jobbra egy nagy, vörös tűzoltóautó villogott. Füst után kémleltem, a tűz ropogását füleltem, de nem láttam, nem hallottam semmit, csak a kisbaglyok nyávogását fentről, a magas feketefenyőkről. Ha tűzoltókocsit látok, mindig összeszorul a gyomrom. Akinek egyszer leégett a háza, az, igen, az olyan, pontosan olyan, mint én...

Néztem a rendőrautókat, a mentőkocsit, amely szintén villogott, teljesen megváltoztatva, irreálissá téve utcánkat. Majd bementem feleségem után a házba. A kutyáknak főzi a gegát, mert néhány nap múlva elutazunk. Hallottál valamit?, kérdeztem. Terikével, az almás bácsi testvérének a feleségével beszélgettem, mondta. Ott találták őket... Kiket?! Az almás bácsit meg a feleségét. Az almás bácsit meg a feleségét?, kérdeztem ijedten, gyáván, igen, valamiféle gyávaság tört rám hirtelen, a gyávaság egy eddig általam egyáltalán nem ismert formája, kérdéseimmel valójában nagy igyekezettel próbáltam

elodázni, eltolni magamtól a választ, afféle pajzsként használva kérdéseimet, hiszen más védekezési módom nem volt.

Az almás bácsi meg a felesége ugyanis, a szelíd, szorgalmas emberek mintaképei voltak az utcánkban, egész Palicsfürdőn. Egy árnyalattal különböztek a szőlősgazdáktól, borászoktól, akik értelmiségieknek, sőt alkímikusoknak tűntek hozzájuk képest, ám ugyanakkor vékonyabbaknak, törekenyebbeknek, hogy úgy mondjam, dekadensebbeknek is. Almával foglalkoztak itt, a határban, a homokon. Kizárólag almával. Most is éppen új gyümölcsöst telepítettek. A minap láttuk is őket az autóból, térdig a homokban, akkor mondta a feleségem, hogy új gyümölcsöst telepítenek. Az volt az érzésem, azt vizionáltam, mind jobban beássák magukat a homokba, egy napon, tűnődtem, magukat fogják elültetni, netán, tűnődtem tovább, mert megsejtettek valamit az örökkévalóságról. Annak, hogy új gyümölcsöst, almást telepítettek, természetesen nagyon örültem, mert ez azt jelentette, immár értékesíteni tudják a termést. Hallottam, a termelők összefogtak, közös hűtőházat építettek. És akkor nincsenek immár teljesen kiszolgáltatva a határsávbán nyüzsgő, martalócokból, lókötből lett üzletembereknek. Szerettünk menni almát venni hozzájuk. Olykor talicskával toltam haza a teli ládákat. Volt, amikor nem kellett rögtön visszavinni a ládákat. Csak majd tavasszal kaptam észbe, itt az ideje visszavinni az almásládákat. Szerettem szállítani, éppen úgy, mint a létrát meg a tobozt, az üres ládákat. Szülővárosomban nagy ládagyár van, volt itt Királyhalom előtt is egy ládagyár, a PÖRÖS, mindig különös figyelemmel kísértem a munkáját, olykor meg is látogattam őket, mert kutyaólat és századfordulós mintájú, nehéz kerti padokat, asztalokat is csináltak, kutyaólat, kerti padot vettünk ilyenkor, magunknak meg ajándékba is, de engem tulajdonképpen, majdhogynem titokban, a gyümölcsösláda gyártása érdekelt, a hússzín finom göngyöleg maga, az új pillekönnyű szerkezet... Le tudtam volna térdelni egy új gyümölcsösláda, egy először megszedett új gyümölcsösláda előtt meg különösen... Tegnap is kint dolgoztak. Ki kellett használni a jó időt. Noha a felhők megállás nélkül göngyölödtek fölöttünk, nemegyszer ki is, le is szakadva.

Ebédre ugrottak haza autóval, mondta a feleségem már ismét az udvaron, ugyanis kitette a kutyaeledelt húlni a kerítés gyertyánfánk gyökerei által megdöntött oszlopára. Majd később az egyik munkásuk is jött utánuk biciklivel. Az ebéd már ki volt szedve, a leves ott gőzölgött az asztalon. De egyikük sem volt benn a házban. Láttam, a lavórban megmosták a kezüket. A törülközőn ott sötétlettek vastag ujjai nyomai. Keresni kezdte őket. Benézett a kamrákba. Garázsba. Kiabált. Átment a szomszédba, az almás bácsi testvéréhez. Azok is valahonnan Bánátból költöztek ide. Nem voltak gyerekeik, azért azt szerették volna, ha egymás mellett élnek. Kivárták, amíg eladó lett a szomszéd kis ház, amelyet mellesleg egy ideig a fiamék béreltek, tehát jól ismertem. Olyanok voltak, mint az ikrek. Ikreik, akik csak a munkát

ismerték. A homokkal, a fákkal, az almával való munkát. Meg vasárnap elmentek a misére. Mondta a Terike, hogy az előbb volt itt a Rúzsza, átszaladt orvosságért. Mondtam neki, ahogy elloholt mellettem, mesélte a Terike, ott a nitroglicerint a kredencfiókban. A Terike férje többször tett a nyelve alá nitroglicerint, jöllehet fiatalabb volt. Igaz, már mind a ketten ott voltak hatvan körül. Olykor simogatták mellkasuk bal felét. De sosem panaszkodtak. A Rúzsza beszaladt, hallotta, ahogy kihúzza a kredencfiókat, majd eltűnt, elloholt mellette, miközben ő a kutyát kötötte meg éppen, kiszökik, és megugatja az óvodásokat. Férje a kamrában motozott, ládákat drótozott minden bizonytal, kérdezte, ki volt az, mondtam, a Rúzsza volt itt orvosságért.

És a munkásuk, akivel együtt katonáskodtak, többé sosem váltak el, jött ő is családotul Palicsra, addig forgolódott maga körül az udvaron, míg le nem talált nézni a szerelőaknába. És megpillantotta őket. Hol?! Ott a szerelőakna fenekén. A szerelőakna fenekén? Ott, mondta a feleségem, érzékeltetve velem, zavarom a sok semmis kérdéssel, ahogy a férfi arccal lefelé, az asszony pedig arccal fölfelé úszkál a talajvízen.

Nem jött ki hang a torkán, csak átszaladt a szomszédba, és megfogta az asszony kezét. Kicsoda?, kérdeztem. A munkás, mondta a feleségem. És húzta. Aztán szaladt az almás bácsi öccse is. Álltak hárman az akna fölött. Azok meg ketten lenn úszkáltak. Akkora a talajvíz?, kérdeztem. Azt mondta a Terike, hogy térdig érő, vagy kicsit tán már annál is följebb jött... Immár a mi pincénket is veszélyeztetni kezdte a talajvíz, noha mennyezetéig érő betonteknőben van, tizenöt év után először szivárogni kezdett egy-két helyen, pontosan tudtam tehát, hogyan emelkedik, hol tart az utcánkban, azt is pontosan, egzaktul szinte tehát, meddig jöhetett fel az ő aknájukban...

Hívták a mentőket. Mert hirtelen le sem tudtak menni az aknába. Ugyanis a létra, az a kis, vacak létra, látszott, összetört az asszony alatt. Másikat meg hirtelen nem találtak. A rendőrök azonnal megérkeztek. Nem engedték, hogy bántsák őket. Kérdezték, ki volt még rajtuk kívül a házban. A munkás azt mondta, ő. Csak ő. Amikor a mentők és a tűzoltók kiemelték az asszonyt, a nitroglicerint még ott volt a markában. Alig tudták szétfeszíteni. A létra, az a kis vacak létra ahogy összetört alatta, belevághatta a tarkóját a betonba, és arccal a vízbe bukott. Az ember, az almás bácsi (akit mi olykor Almási bácsinak nevezünk), minden bizonytal beállt a garázsba, kipakolt, hazahozta az ásókat, lapátokat, hogy kicsit kikalapálja, beékelje őket, bement a konyhába, megmosta a kezét, látta, az asszony már meri a levest, de melege lett, kis rosszullet környékezte, majd hirtelen a küszöbön már nagyobb rosszullet fogta el, mintha valaki a torkát fojtogatná, mellkasát akarná bezúzni, az udvarra tántorgott, szólt az asszonynak, aki éppen befejezte a leves hármuknak való elosztását, mert a munkásuk is velük evett, hozzon nitroglicerint. Az asszony átszaladt a Terihez, akinek nagyobb érzéke volt a gyógyszerekhez, ismerte a gyógyszerészt, akit különben én is ismerem, alattam járt a gimnáz-

ziumban, sokszor nevetgélünk együtt nála a szomszédasszonnyal, meg még néhány helyi náthás, illetve orvosságfüggő emberrel. Közben a férfi megtántorodott, és belerepült az aknába. Lehet, már holtan zuhant alá nagyot csattanva. Látszott az udvar betonján, furcsa térképet képezett, amelyet éppen megvilágított az egyik felhő mögül előbukkanó nap, egészen fölcsapta a vizet, föl szinte a konyha faláig. Ha tíz centiméter hiányzott mindössze a friss vízfolt és a kávébarnával elhúzott konyhafal között.

Testvére benn van az udvarban a rendőrökkel. Hosszasan helyszíneltek. És ez még napokig el fog tartani. Mindent lezártak. Terike ott áll a kapuban. Nem mer ismét beljebb menni. A munkás?, kérdeztem. A munkást nem láttam. A rendőrök azt mondták, mondta Terike, minden lehetséges. Majd nekünk is be kell menni kihallgatásra, mondta. Egy járókelő azt mondta, ilyenkor mindenki gyanús. Egy másik meg azt, hogy ezeknek az almásoknak tömérdek pénze van. Mindig panaszkodnak, de az alma: arany. Egy harmadik meg azt, hogy nincs kizárva, sosem fogják megtudni, valójában mi is történt. A falu bolondja pedig, aki különben is a ház előtt jár el naponta négyszer (délelőtt a városba megy, délután a tóhoz), a járókelőknek ezeket a megjegyzéseit máris jócskán összezavarta, sietett szétkürtölni, minden alkalommal hozzájuk téve azt is, hogy ő nem akar meghalni...

Én tudtam, azonnal tudtam, azért olyan vacogtató az eset, mint egy Poe-novella, mint egy hollywoodi horror, mert nem történt semmi. Illetve nincs semmi a dolog mögött. Csak az a déli nyugalom. A csupasz udvar. Ahol egy fűszál sem maradhatott, az ide-oda rakosgatott, ide-oda huzigált ládáktól. A csupasz, szinte fényesre csiszolt udvar. Csak az a nagy, nedves folt az akna körül. Csak azok a párolgó levesestányérok meg az a fehér törülköző a lavór fölött, a székek karfáján, vastag ujjak sötét nyomaival... Nincs semmi. Csak a kitárt ajtajú, üres almatároló kamrák. Egy átlósan elhelyezett, már senki sem tudja megmondani, miért került éppen úgy oda, üres almásláda pilleszerkezete. Nincs semmi, csak az almák. És ez immár vacogtatóbb, mint Poe, mint a hollywoodi horror. Tiszta, mint egy görög tragédia, amelyben immár a tragédia képlete sem szükségeltetik. Az a borzalma. Az a hiány az iszonyata.

Ha jöttem a városból, mondtam, vagy már ott, átkelve a síneken, vagy a keresztnél, vagy Barnabás villája után, mindig átmentem a túloldalra, hogy az almás ház előtt haladjak el. Szippantsak egyet. Egy mélyet.

Leültünk az új küszöbre feleségemmel. Bámultunk magunk elé.

Egyszer, egy pesti barátommal sétálva hazafelé a tóról, elhaladva az almás ház előtt, beköszönve az almás bácsinak (akit mi olykor Almási bácsinak nevezünk), egy-két szót váltva is tán vele, azt mondtam, ez a kemény, magános, a létbe belevastagodó, mindent el-, kitaszító, magának való ember annyira megszállottja az almának, olyan mániákusan viszonyul az almához, olyan keményen markolja őket – mutattam, hogyan markolja, nem úgy, mint mi, ha megkívánjuk, ha éhesen, mohón utánkapunk, és úgy sem, mint a labdát,

hanem csak a felét –, ha ládát rak nekem, s olykor egyet-egyet nadrágjához dörgölve felmutat, olyan keményen markolja, éppen olyan keményen, mint Cézanne. Akkor az udvar is tele volt, az akna nem is látszott, tele vadonatúj almásládaival. Holnap kezdődik az almaszüret, mondtam akkor barátomnak, Anna napján meg majd megyünk az almabálba...

A minap volt valami a levegőben, mondja már a harmadik ember. Noha sejttem, mit akar mondani, ilyenkor mindig felnézek az égre. És bölintok, mert én is éreztem. Akárha valami negatív Istent. Mások a vízről beszélnek, arról, hogy ilyen sokáig fönn van, fönn és künn a folyók, fönn és künn a talajvizek. És bölintok, jóllehet nem hittem volna, hogy itt e kis, akárha eltűnni készülő tavak között még majd a víztől kell rettegnem, a víz elől kell menekülnöm, mint nagy folyók, vad tengerek partján. Igen, a vízben is láttam tükröződni azt a valamit, amit, jobb híján, negatív Istennek találtam nevezni, nem kis bátorsággal, hisz immár mind ritkábban merem számra venni nevét, itt ezen az új küszöbön is igyekszem alázatosnak és együgyűnek, a még nálam is együgyűbb infaustusok figuránsának maradni. Bámulni üresen magam elé. Bámulni üresen magam elé, a küszöbről. Bámulni a Pompeji színház láva alól kiásott porondját. Ahonnan már az az összetört esernyő, az az összetört, vacak kis létraszerű tákolmány is eltűnt.

Krems, 2006. június

16 *Lennert Géza: Torzó*